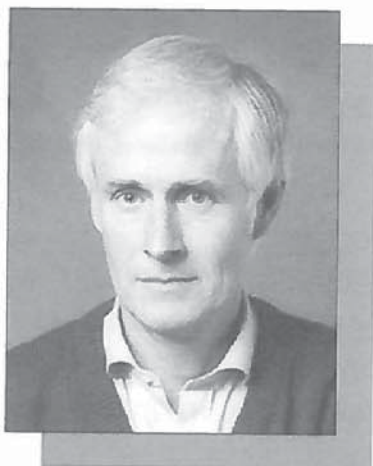

Lære at tale som en rigtig franskmand

Jørgen U. Sand

Lektor, RUC

De fleste skoleformer og de fleste sprog-lærere bekender sig i dag til en kommunikativ undervisning. Og det må siges at være et entydigt gode, at man ikke længere udsætter eleverne for at oversætte sætninger af typen „*just som sømanden hvilede sig på strandbredden, kom en hugorm ilende forbi*“, fordi netop den sætning skønnedes velegnet til at illustrere det grammatiske fænomen: tidernes overensstemmelse på fransk (og latin). Sproget skal nu bruges til at kommunikere med, og det er fint. Men hvordan skal det sprog man kommunikerer på være? Det skal være korrekt, sagde man tidligere, og tog gysende afstand fra talt fransk sprog, fordi det opfattedes som ensbetydende med folkeligt, vulgært eller i hvert fald noget man skulle undgå. På den anden side skulle det være talt sprog, og der er jo noget motiverende ved at kunne ud-

trykke sig som de rigtige indfødte gør når de holder fri, med andre ord på autentisk, dagligdags fransk.

Dette næsten mytiske ideal kan imidlertid være mange ting. Er målsproget „*le beau français*“? det der angiveligt tales i Ile-de-France (området omkring Paris), eller skal man i erkendelse af, at Frankrig er et multikulturelt samfund kaste alle fine fornemmelser over bord og vælge den sociolekt, der appellerer mest til de unge. Skal man for eksempel „*tchatcher mortel*“ (‘snakke løs’), når filmen „*La Haine*“ eller M. C. Solaar sætter dagsordenen? For sprog kan have prestige.

Skal de unge lære at udtrykke sig på fransk (fremmedsprog) på samme måde, i samme registre som de benytter på deres modersmål? Skal de med an-

dre ord lære at sige: „*Det var helt vildt fedt at være i parken.*“ Og ved læreren overhovedet hvad det hedder? Eller skal de snarere lære at tale et korrekt (kønsløst?) standardfransk? Og hvad er det i øvrigt? Kan man i et normalt franskforløb fra 7. klasse til 3. G nå at udstyre eleverne med en sociokulturel kompetence og et passende inventar af sproglige udtryksmidler? Det kan diskuteres.

Jeg vil i det følgende præsentere to lærebøger i non-standard fransk.

Den ene er en grammatik med den sigende titel *Grammaire française et impertinente*. Der er måske en motiveringspointe i at erstatte de traditionelle sætninger i ældre grammatikker med usædvanlige såsom f.eks. at lære femininumsdannelse på flg. måde
le puceau a engrossé la pucelle
 (den unge mand gjorde jomfruen tyk) osv.

Men det er et spørgsmål om ikke man bliver træt af erstatte de kendte verbalbøjningsparadigmer med

'peter' bøjning 1 (prutte)
 'vomir' bøjning 2 og (kaste op)
 'pondre' bøjning 3. (slang: få børn)

Motivationsfaktoren ved de frække ord er hurtigt slidt op.

Et andet værk er mere radikalt. Det drejer sig om en engelsk bog med den sigende titel: *Merde Geneviève! The French you were never taught at school*. Angiveligt skulle bogen være egnet til „*survival in everyday French*“. Altså igen en understregning af at det er det alter-

native / dagligdags / autentiske fransk, der er sagen. Bogen er opdelt i tematiske hovedområder : *love, sex, food, drink* og er for så vidt funktionelt kommunikativ, som den indeholder anvisninger på f.eks. at sige hej, at udtrykke vrede, fornærmelser etc, alt sammen såre nyttige sager. I virkeligheden er bogen i al sin stereotypi en hel lille fransk mentalitets / identitetsbeskrivelse. Og så er den endda skrevet før det blev moderne med det interkulturelle.

Hvad det rent sproglige angår, må man sige at bogens sprog ligger så langt fra virkeligheden at man undertiden griber sig i at spekulere på om bogen mon er en vits. Jeg skal indskrænke mig til et enkelt eksempel:

Il est sorti pour balancer sa bobonne dont il avait raz-le-bol.

(Han gik ud for at lufte konen som han var træt af.)

Her er en sætning med mange udtryk fra et sprogregister, der absolut ligger på den nedre del af skalaen, hvad enten man nu vil kalde det *argot* (slang) eller *français populaire* (folkelig tale). Men det er karakteristisk, at grammatikken står i grel modsætning til ordforrådet. Bruugen af '*dont*' er meget sjælden i uformelt, talt fransk, der synes at være det register bogen lægger op til. Pointen med eksemplet er at vise at autentisk, dagligdags fransk er en meget vanskelig størrelse at forholde sig til. Den er langt fra entydig, men afhænger af situation, tid, socialt lag og så videre. Ved at dyrke det såkaldt autentiske dagligdags sprog kommer man med andre ord let til at have et målsprog der ikke eksisterer i virkeligheden, i hvert fald ikke i

rendyrket form. Og så er vi jo lige vidt, selv om det måske kan være attraktivt og langt fra „nørdet“ at udtrykke sig sådan. Sætningen er med andre ord næsten lige så grotesk som den med sømanden og hugormen.

I de fleste skoleformers målbeskrivelser findes ordet korrekt ikke mere; forskning i sociolingvistik og fremmedsprogspædagogik har heldigvis sat sine spor. Ordet er, om jeg så må sige, ikke længere politisk korrekt, men er erstattet af ord som hensigtsmæssig, adækvat og relevant. Det kræver større fantasi end jeg er i besiddelse af at forestille sig en kontekst hvor ovennævnte sætning vil være relevant. Sætningen vil i hvert fald i de fleste sammenhænge som en dansk fremmedsprogs elev vil kunne komme i, blive opfattet som afvigende. Afvigelsen vil så måske i nogle tilfælde kunne fremkalde et beundrende smil, men i andre så afgjort et forargelsens gys.

Dette hænger sammen med den meget stærke normative tradition i Frankrig, hvor sprogrøgtene siden Vaugelas (17. årh.) nidkært har vogtet over hvad der er den rette brug af sproget (*le bon usage*). Men ikke nok med det. Der er ligefrem en tendens til at sætte lighedstegn mellem det at udtrykke sig formfuldendt i overensstemmelse med normen og den rene intelligens. Og modpolen er det ikke svært at forestille sig. Fordømmelsen af misbrugerne er så stærk, at man kan høre selv fornuftige franskmænd karakterisere sproglige afvigelser med udtrykket „*Ce n'est pas français*“ for at karakterisere sproglige afvigere fra normen. Det hjælper ikke at lingvister påviser at en stigmatiseret

ukorrekt form som f. eks. konjunktiv efter '*après que*' kan findes hos flere absolut anerkendte forfattere. Holdningen er i den grad internaliseret, at ukorrekt fransk fordømmes hos andre, selv om informant selv bruger det. En fransk gymnasieelev påpegede en gang, at jeg ikke brugte korrekt dobbelt nægtelse *ne pas*. Da jeg efter en længere diskussion spagfærdigt indvendte, at det gjorde han jo heller ikke selv, benægtede han pure under henvisning til at mit plumpe udenlandske øre var ude af stand til at opfatte de finere lydige nuancer i sproget.

Denne stærke normative holdning er efter min mening en instans man som sproglærer må være bevidst om, når man fastlægger sit målsprog. Hverken sømanden eller Geneviève er rigtig brugbare. Risikoen for at blive grint af er måske til at leve med, det har vel alle prøvet og overlevet, men det er ikke ligegyldigt hvilke holdninger man med sin sprogbrug fremkalder hos samtalepartneren. Der er meget lidt sikker viden om hvilket indtryk grammatiske og pragmatiske afvigelser fra standardnormen efterlader hos indfødte.

Men ofte vil en lørners forsøg ud i det slangprægede dagligdags franske være dømt til at mislykkes alene på grund af den langsommere udtale. Prøv selv at tænke på en udlænding, der siger „*det ved jeg ikke en skid om*“ i langsom, måske lidt tøvende udtale, men med korrekt blødt d i *skid*. Uanset om man griner eller græder, vil det let komme til at virke som støj på linien og forstyrre kommunikationen ved at flytte fokus fra indhold til form. Og det er proble-

matisk, sikkert mere på fransk end på engelsk, hvor der på grund af engelsks udbredte rolle som verdenssprog er færre fine fornemmelser over for hvad der er korrekt.

Burde fransk ikke også prøve at blive de fine fornemmelser kvit? En nyere artikel (Gadet, 1997) opregner hele 14 forskellige attesterede former over spørgsmålet „hvornår kommer I?“ Jeg gengiver her de mest hørfrekvente, som de fleste vel vil acceptere:

- 1) *quand venez-vous?*
- 2) *quand est-ce que vous venez?*
- 3) *vous venez quand?*
- 4) *quand vous venez?*
- 5) *c'est quand que vous venez?*
- 6) *quand c'est que vous venez?*

Men kan man ikke lige så godt under-
vise i

- 7) *quand que c'est que vous venez?*
- eller 8) *vous venez quand ça?*

Det åbner for en større diskussion, som pladsen ikke tillader mig at uddybe her. De sidste to sætninger kunne føre til, at man næsten ikke kan sige spørgsmålet forkert, idet jeg går ud fra at de færreste ville finde på noget i retning af **venez quand vous?* Hvis det er rigtigt, ville det jo unægtelig lette sproglærerens arbejde.

Men 1 - 5 vil vel accepteres af de fleste uden at støde alt for meget an mod de gængse normer. Sætningerne hører med andre ord til det man almindeligvis kalder talt standard fransk. Jeg ser her bort fra at de repræsenterer forskellige stillag og muligvis ikke betyder helt det samme, men siges i forskellige situationer, med forskellig grad af insisteren osv.

Derimod ville sætning 7 og 8 (for ikke at nævne de 7 attesterede varianter jeg ikke har nævnt) næppe blive generelt accepteret (men selvfølgelig forstået).

Standard fransk er anvendeligt i et meget stort antal situationer, ja vel i virkeligheden alle dem en udlænding kommer i, og med det som udgangspunkt kan man let lære mere specielle udtryksmåder. Generelt tror jeg, at man klarer sig bedre ved at vide, at en mand f.eks. kan hedde *monsieur* eller *homme* end hvis man (som en dansk udvekslingsstuderende jeg en gang mødte i Frankrig) tror at *mec* er et neutralt ord der kan bruges overalt.

En indfødt sprogbruger har et større eller mindre register at råde over og kan indrette sin tale efter situationen eller lade være, hvis han ønsker det. Dette kan man ikke forvente hos en udlænding, læs elev.

Med hensyn til at vide hvor langt man kan fjerne sig fra den såkaldte standard og slippe godt fra det, er der kun at sige at det er svært, så længe talt fransk endnu ikke er tilfredsstillende og udtømmende beskrevet. Som det forhåbentlig vil være fremgået befinder svaret sig et sted mellem sømanden og Geneviève.

Litteratur

- Fournier**, Jean-Louis: Grammaire française et impertinente. Paris 1992.
- Gadet**, Françoise: La variation, plus qu'une écume. i: Langue Française no. 115. Paris 1997.
- Merde Geneviève!** The REAL French you were never taught at school. London, 1984.
- Les **mots** des jeunes. Observations et hypothèses. Langue Française no. 114. Paris, 1997.